

Please note! This is a self-archived version of the original article.

Huom! Tämä on rinnakkaistalenne.

To cite this Article / Käytä viittauksessa alkuperäistä lähdettä:

Asikainen, E., Kukkonen, H., Hakala, K., Harju, E., Kyhä, H., Lahtinen, J., Nevainen, V., Ranne, P. & Tapani, A. (2020) Kohti kestäväää koulutusta ja opettajuutta. TAMKjournal, 3.9.2020.

URL: <https://tamkjournal.tamk.fi/kohti-kestavaa-koulutusta-ja-opettajuutta/>

Kohti kestäväää koulutusta ja opettajuutta

in [Ammatillinen opettajankoulutus](#) · [Kehittäminen ja soveltava tutkimus](#) — 3 syys, 2020

Ammattikorkeakoulut ja ammatilliset opettajakorkeakoulut kouluttavat tulevaisuuden ammattilaisia, joiden tulisi osata edistää kestäväää kehitystä työssään. Tässä artikkelissa hahmottelemme sivistykselle, mukaan kutsumiselle ja maailman muuttamiselle perustuvaa kestäväää koulutusta ja opettajuutta. Tarvitsemme laajaa sivistystä kyetäksemme arvioimaan minkälaisille käsityksille, oletuksille sekä itsestään selvinä pidetyille ajatuksille hyväksymämme ja ylläpitämämme käytännöt perustuvat. Opettajien sivistyneisyys ei kuitenkaan riitä, vaan opiskelijat ja työelämä on kutsuttava mukaan erilaisten opetussuunnitelmallisten ja pedagogisten ratkaisujen kautta. Parhaimmillaan kestävä koulutus saa aikaan muutoksia oppilaitoksessa ja sen ympäristössä. Samalla opiskelijat oppivat muuttamaan maailmaa.

Kirjoittajat: Eveliina Asikainen, Harri Kukkonen, Katariina Hakala, Elina Harju, Henna Kyhä, Juha Lahtinen, Ville Nevalainen, Paula Ranne ja Annukka Tapani

TAMKIn Pedagogiset ratkaisut -yksikössä alkoi vuoden 2020 alussa toimia Kestävä koulutus ja opettajuus -tiimi (KeKO). Tiimi koostuu kestävyysasioista kiinnostuneista opettajankouluttajista sekä koulutussuunnittelun ja hanketoiminnan osaajista. Monilla on jo vankka kokemus kestävään kehityksen edistämisestä koulutuksessa ja koulutuksen keinoin, joillekin teema taas on vieraampi. Tiimi tavoittelee kestävyuden näkökulman mahdollisimman laaja-alaista näkymistä TAMKIn, erityisesti opettajakorkeakoulun koulutuksessa, myytävissä palveluissa, hankkeissa ja kansainvälisessä toiminnassa.

Tässä artikkelissa hahmotamme yhteistä ymmärrystä kestävästä koulutuksesta ja opettajuudesta sekä tiimin tehtävistä ja tavoitteista. Teksti seuraa ja tarkentaa tiimin kevään 2020 aikana tuottamaa visualisointia kyseisestä aihepiiristä (Kuva 1).

Kuva 1 Kestävä koulutus ja opettajuus. Tiimin näkemys aihepiiristä. © Juha Lahtinen

Ytimenä YK:n kestävän kehityksen tavoitteet

YK:n jäsenmaiden syksyllä 2015 hyväksymällä kestävän kehityksen tavoiteohjelmalla (Agenda2030) tavoitellaan köyhyyden poistamista ja kestävän kehityksen periaatteiden

toteutumista ympäristön, talouden ja yksilön näkökulmasta. Suomi on sitoutunut tavoitteisiin, jotka listaavat 17 tavoitekokonaisuutta ja 169 alatavoitetta (Suomen YK-liitto n.d., kuva 2). Koulutuksella ja sen järjestämisellä voidaan katsoa olevan vaikutusta tavoitteista jokaiseen, köyhyyden poistamisesta kestävien kansainvälisten kumppanuuksien toteutumiseen.

Tätä YK:n tavoiteohjelmaa toteuttaen opetus- ja kulttuuriministeriö (OKM) on linjannut kestävä kehityksen tavoitteet koko OKM:n hallinnonalalle (OKM 2020). Tämä linjaus sitoo kaikki korkeakoulut kestävä kehityksen jalkauttajiksi sekä työyhteisöissä, ulkoisissa kumppanuuksissa että koulutustarjonnan sisällöissä.

Kuva 2 YK:n Kestävän kehityksen tavoitteet

Kestävän koulutuksen arvoperusta on sivistyksessä

Sivistykseen kuuluu laajaan tietopohjaan perustuva avarakatseisuus (Kivistö & Pihlström 2018). Kestävän koulutuksen ja opettajuuden näkökulmasta perinteistä ihmiskeskeistä sivistysajattelua on syytä laajentaa kohti laajempaa ekologista näkemystä. Sivistys tulee joissakin tilanteissa esiin kriittisenä näkökulmana, sillä siihen kuuluu tarpeen vaatiessa vastaan asettumisen vaihtoehto. Sivistyneen kriittisyyden tehtävä on osoittaa, minkälaisille käsityksille, oletuksille sekä tutuille ja itsestään selvinä pidetyille ajatuksille hyväksymämme ja ylläpitämämme käytännöt perustuvat. (Foucault 19, 154.) Näiden tunnistaminen on tärkeää, sillä vasta sen jälkeen on mahdollista luoda vaihtoehtoisia näkökulmia ja tulevaisuuden kuvia – jotta voidaan lähteä rakentamaan kestävä kehitystä, pitää uskaltaa ja tehdä mahdolliseksi epäkohtien kriittinen esiin nostaminen.

Koulutuksessa ei riitä, että sitoudutaan kriiikkittömästi itsestään selvyynä pidettäviin arvo- ja normijärjestelmiin tai mukaudutaan sosiaalisen ympäristön tarjoamiin tehtäviin, rooliodotuksiin ja aseisiin. Tarvitaan lisäksi tahtoa ja kykyä ylittää ne, olla enemmän. (Sterling 2010; Siljander 2014, 53; Heikkinen & Kukkonen 2019, 271.) Kestävän koulutuksen ja opettajuuden periaatteet antavat suuntaa sille, miten ammattikorkeakoulu voi tukea elämänmittaista sivistyksen prosessia, johon kuuluu ekososiaalinen vastuu.

Kestävään koulutukseen ja opettajuuteen kuuluukin näkemys, jossa osaaminen ymmärretään kokonaisuudeksi ja prosessiksi, jossa huomiota ei kohdisteta vain opiskelijan suoritukseen ja ammatilliseen kehittymiseen, vaan otetaan huomioon myös ihmisenä kasvaminen ja sivistyminen laajassa mielessä. (ks. esim. Mäkinen & Annala 2010; Salo 2019; Heikkinen & Kukkonen 2019). Syvällinen osaaminen edellyttää myös tietopohjaa ja kykyä teoreettiseen ajatteluun. Siihen sisältyy ymmärrys toiminnan periaatteista, moraalista ja vastuusta.

Kun ammatillisessa toisen asteen koulutuksessa ja ammattikorkeakoulun tasolla opiskellaan ammatillaiseksi ja työelämää varten, opiskellaan myös kehittämään työn ja ammatin sisältöjä sekä työelämää yleisesti (esim. Brunila, Hakala, Lahelma & Teittinen 2013). TAOKissa ammatillisen opettajankoulutuksen tiiminä tehtävämme on paneutua ammattiosaamiseen, sen opettamiseen ja oppimiseen syvällisesti yhteistyössä työelämän ja ammatillisten opettajien kanssa niin toisella asteella kuin ammattikorkeakoulussakin – tähän meillä on Tampereen ammattikorkeakoulussa vahvat ja monitasoiset asiantuntijaverkostot.

Yksilötasolla ja yhteistyössä tapahtuva osaamisen tunnistaminen ja arvostava tunnustaminen työnjaon ja jokaisen työpanoksen mukaan saamisen kautta tuottaa parhaimmillaan tulosta, joka on enemmän kuin osiensa summa. Kestävän kehityksen tavoiteohjelmassa kutsutaankin kumppanuuteen, jossa tasa-arvo, oikeudenmukaisuus ja ihmisten erilaisuus otetaan voimavarana ja kestävän hyvinvoinnin edellytyksinä. Pedagogiikalla vaikutetaan olennaisesti siihen, miten opiskelussa ja ammatillisessa toiminnassa opitaan kumppanuuteen (Hakala 2007).

Kestävä koulutus on vaikuttavaa

Kestävän kehityksen osaaja on luonteeltaan muutosagentti, onhan osaamisen ytimessä kehitys ja kestävän kehityksen ytimessä taas toivo ja tulevaisuus. Transformatiivisuus on siis kestävän koulutuksen ytimessä (Sterling 2010, Laininen 2018).

Kasvatus ja koulutus voi edistää kestävää kehitystä siihen liittyvien sisältöjen tai kestäviä toimintatapoja tukevien pedagogisten ja didaktisten ratkaisuiden kautta. Parhaissa tapauksissa näitä tukevat kokonaisvaltaisesti kestävää kehitystä edistävät oppilaitoksen arvot ja toimintakulttuuri (Sterling 2010, Laininen 2018, Konst & Scheinin 2020). On hyvä tehdä ero kestävästä kehitystä käsittelevän koulutuksen (Education of Sustainable Development), kestävästä kehitystä edistävän koulutuksen (Education for Sustainable Development) ja kestävästi toimivan koulutuksen (Education as Sustainable Development) välillä. Nämä vastaavat ympäristökasvatuksen jakoa tietoon ympäristöstä, oppimiseen tietystä ympäristössä ja ympäristön puolesta vaikuttamiseen oppimisesta (esim. Åhlberg 1998).

Kestävää kehitystä edistävä ja kestävästi toimiva koulutus toimivat opiskelijoille malleina kestävien ratkaisujen teosta ammatillisina (myös Niemi 2020). Tällöin opetussuunnitelmallisten, pedagogisten ja didaktisten ratkaisuiden kokonaisuus rakentaa sellaista ammatillista identiteettiä, johon sisältyy kestävyysajattelu tai kestävyysosaaminen.

Opetussuunnitelmien kautta kudotaan kestävyys identiteettiin

Tampereen korkeakouluyhteisölle on määritelty yhteiset osaamistavoitteet, joiden saavuttaminen tulee varmistaa kaikissa tutkinnoissa (TUNI-intranet 2019). Kestävä kehitys on vahvasti sisällä näissä tavoitteissa, vaikka erillistä kestävän kehityksen kompetenssia ei olekaan kuvattu. Nimettyinä asiana se löytyy osaamistavoitteesta kansainvälisyys ja globaali

vastuu, jonka yksi osatavoite on “osaa toimia tavoitteellisesti ja organisoida toimintaa kestävästä kehitystä edistävien ratkaisujen löytämiseksi ja toteuttamiseksi”. Kuitenkin myös osaamistavoitteet, kriittinen ajattelu, eettisyys, uuden kehittäminen ja innovointi, vuorovaikutus- ja viestintätaidot, talous- ja johtamistaidot sekä yhteiskunnallinen ymmärrys ovat kaikki kestävästä kehitystä edistävän ammatillisen identiteetin rakennusosia.

Opetussuunnitelmatyön suuri haaste onkin, miten yhteiset osaamistavoitteet sisäistyvät tutkintokohtaisiksi osiksi identiteettiä ja miten kestävästä kehityksen tietoperusta nivotaan tutkintoon. Samalla täytyy huolehtia siitä, että kestävästä kehityksen läpileikkaavuus saadaan näkyvämmäksi.

Opettaja kestävästä identiteetin rakentajana ja muutosagenttina

Kirjoitettu opetussuunnitelma toimii yleisenä kuvauksena sille, millaista osaamista jossain tutkinnossa tavoitellaan. Toiminnan muutos lähtee luokkahuoneesta ja oppimistilanteista. Kestävästä kehityksen teemat voidaan tuoda mukaan oppimiseen monella tavalla. Identiteetin rakentumisen näkökulmasta on kuitenkin tärkeää, että opettajat tunnistavat omalle alalle tärkeät kestävyysteemat ja tuovat niihin liittyviä mahdollisesti ristiriitaisiakin näkökulmia avoimesti keskusteluun opintojen aikana.

Muutos ei kuitenkaan voi jäädä luokkahuoneeseen. Onnistuaksemme kouluttamaan kestävästä kehitystä edistäviä ammattilaisia, tarvitsemme myös erilaisia avoimia oppimisympäristöjä ja pedagogisia ratkaisuja, jotka kutsuvat niin opiskelijoita kuin oppilaitoksen henkilökuntaakin tekemään muutosta.

Tampereen ammattikorkeakoulussa syntyi lukuvuoden 2019-2020 aikana kaksi tällaista alustaa: Sustainability and Impact Club ja Sustainability Open Space. Y-kampuksen projektina toimineessa Sustainability and Impact Clubissa opiskelijat ovat tutustuneet kestävyys eri näkökulmiin asiaturntija-alustusten kautta. Lisäksi he ovat toteuttaneet yhteiskuntaan, lähinnä tamperelaiseen ulkomaalaisten opiskelijoiden yhteisöön, vaikuttavia tekoja kestävyysasteiden kautta. Tuotoksena on syntynyt esim. Ekotuni-handbook, joka auttaa ulkomaalaisia opiskelijoita elämään kestävästi Tampereella (Sustainable Tampere 2020).

Kohti kestävästä koulutuksen ja opettajuuden TAMKia

Kuvatessamme kestävästä kehityksen opetussuunnitelman rakentamista ja kestävästä kehityksen pedagogiikkaa olemme hahmotelleet kokonaisvaltaisesti kestävästä koulutuksen ja opettajuuden mallia. Laajasti ajatellen kestävä koulutus kattaa koko oppilaitoksen toiminnan: kumppanuudet, oppilaitoskulttuurin, kampuustoiminnot ja opetussuunnitelmatyön sekä opetuksen toteuttamisen. Se on osa strategian toimeenpanoa. Kestävästi toimivalle opettajalle löytyy hyvä kuvaus korkeakoulumme yhteisistä osaamisista.

TAMKin uusi strategia (TAMK 2020), aiemmin tehty kestävyys edistämistyö sekä henkilöstön kiinnostus ja aloitteellisuus kestävyysasioissa antavat hyvät lähtökohdat TAMKille kokonaisvaltaisesti kestävästi toimivana ammattikorkeakouluna. Pedagogiset ratkaisut -yksikön Kestävä koulutus ja opettajuus -tiimi haluaa tuoda osaamistaan mukaan tähän prosessiin. Muutos on aina kuitenkin jostakin luopumista. Siksi tarvitsimme laajaa sivistystä ja armollisuutta itseämme ja toisiamme kohtaan tässä prosessissa.

Lähteet

- Brunila, K., Hakala, K., Lahelma, E. & Teittinen, A. 2013. Ammatillinen koulutus ja yhteiskunnalliset eronteot. Gaudeamus. Helsinki: Hakapaino.
- Foucault, M. 1985. Practising criticism. Teoksessa L.D. Kritzman (toim.) Politics, philosophy, culture: interviews and other writings. New York: Routledge. 152-158.
- Hakala, K. 2007. Paremmiin tietäjän paikka ja toisin tietämisen tila. Opettajuus (ja tutkijuus) pedagogisena suhteena. Helsingin yliopisto. Kasvatustieteen laitoksen tutkimuksia 212. Helsinki: Yliopistopaino.
- Heikkinen, H.L.T. & Kukkonen, H. 2019. Ammattikorkeakoulu toisin ajateltuna: osaaminen, sivistys ja tiedon intressit. Aikuiskasvatus, 39 (4), 262-275.
- Kivistö, S. & Pihlström, S. 2018. Sivistyksen puolustus. Mihin akateemista elämää tarvitaan? Helsinki: Gaudeamus.
- Konst, T. & Scheinin, M. 2020. Uudistuva korkeakoulutus 5.0 – mistä on kyse? AMK-lehti 2/2020. Luettu 20.5.2020 <https://uasjournal.fi/2-2020/uudistuva-korkeakoulutus/>
- Laininen, E. 2018. Transforming Our Worldview Towards a Sustainable Future. Teoksessa J.W.Cook (toim.) Sustainability, Human Well-Being and the Future of Education. Chalm: Palgrave Macmillan. 161-200. Luettu 20.5.2020 https://link.springer.com/content/pdf/10.1007%2F978-3-319-78580-6_5.pdf
- Mäkinen, M. & Annala, J. 2010. Osaamisperustaisen opetussuunnitelman monet merkitykset korkeakoulutuksessa. Kasvatus & Aika 4 (4), 41–61.
- Niemi, S. 2020. Eväät kestävän työelämän edistämiseen ammattikorkeakouluista? AMK-lehti 2/2020. Luettu 20.5.2020. <https://uasjournal.fi/2-2020/evaat-kestavaan-tyoelamaan/>
- OKM 2020. Opetus- ja kulttuuriministeriön hallinnonalan kestävän kehityksen linjaus. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2020:9. Luettu 16.4.2020. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-263-704-8>
- Salo, P. 2019. On the complexity of competence. Paper presented in NORDYRK2019 Conference, Helsinki 15.–17.6.2019.
- Siljander, P. 2014. Systemaattinen johdatus kasvatustieteeseen. Tampere: Vastapaino
- Sterling, S. 2010. Transformative Learning and Sustainability. Learning and Teaching in Higher Education, 5, 17–33. Luettu 2.6.2020 <http://dl.icdst.org/pdfs/files/0cd7b8bdb08951af53e5927e86938977.pdf>
- Sustainable Tampere 2020. Ekotuni-handbook. Luettu 2.6.2020 <https://club.sustainabletampere.fi/eko-tuni-handbook>

Suomen YK-liitto. Kestävän kehityksen tavoitteet. Luettu 2.6.2020

<https://www.ykliitto.fi/yk-teemat/kestava-kehitys/kestavan-kehityksen-tavoitteet>

TAMK 2020. TAMK-strategia 2030. Luettu 13.8.2020

https://www.tuni.fi/sites/default/files/2020-04/tamk_strategia_2030_15032020.pdf

TUNI-intranet 2019. Korkeakoulu yhteisön yhteiset osaamistavoitteet. Saatavissa vain Tampereen korkeakoulu yhteisön jäsenille. Luettu 2.6.2020.

<https://intra.tuni.fi/handbook?page=2165>.

Åhlberg, M. (1998). Education for sustainability, good environment and good life. Teoksessa M. Åhlberg & W. L. Filho (toim.) Environmental Education for Sustainability: good

Kirjoittajat

Eveliina Asikainen, lehtori, tiiminvetäjä

Harri Kukkonen, yliopettaja

Katariina Hakala, lehtori

Elina Harju, tuntiopettaja, projektipäällikkö

Hanna Kyhä, projektiasiantuntija

Juha Lahtinen, lehtori, jatkuvan oppimisen päällikkö

Ville Nevalainen, projektisuunnittelija

Paula Ranne, projektiasiantuntija

Annukka Tapani, yliopettaja

Kirjoittajat kuuluvat TAMKin Pedagogiset ratkaisut -yksikön Kestävä koulutus ja opettajuus - tiimiin. Tiimin tavoitteena on kestävyys näkökulman mahdollisimman laaja-alainen näkyminen TAMKin ja erityisesti ammatillisen opettajakorkeakoulun koulutuksissa, myytävissä palveluissa ja hankkeissa.

Kuvituskuva: Tampereen yliopisto/Jonne Renvall